

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1938 kl. 2 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående ändring i visst avseende av hälsovårdsstadgan.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 26, har herr *Falk* föreslagit riksdagen att besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i hälsovårdsstadgan, att hälsovårdsnämnd må, även då fastighet är utarrenderad, meddela jordägaren åläggande om botande av bofällighet å bostad. *Motionen.*

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, varjämte utskottet berett Svenska lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantarbetareförbundet tillfälle att yttra sig i ämnet. *Utlåtanden.*

Socialstyrelsens utlåtande återfinnes såsom bilaga härvid.

Medicinalstyrelsen hänvisar till hälsovårdsstadgans olika bestämmelser (§ 8:8, § 43:7) med befogenhet i skilda hänseenden för hälsovårdsnämnd att ingripa samt anför sammanfattningsvis, att — även om det kunde föreligga anledning för hälsovårdsnämnd att vid övervägande av åtgärder för förbättring av en lägenhet beakta arrendekontraktens bestämmelser i fråga om den arrenderade fastighetens byggnader — torde hälsovårdsnämnden, oberoende av dessa bestämmelser, kunna rikta sina åtgärder mot den part, som nämnden i varje särskilt fall finner bäst ägnad att verkställa desamma. En inskränkning i hälsovårdsnämndens ifrågavarande befogenhet funne styrelsen icke innebära ett framsteg, varför styrelsen ansåge sig sakna skäl att tillstyrka motionen.

Svenska lantarbetsgivareföreningen åberopar, att för närvarande en utredning pågår rörande grunderna för en ny arrendelag och att den av motionären föreslagna förändring av hälsovårdsstadgan ej torde kunna genomföras utan att vissa betydelsefulla bestämmelser rörande jordägares och arrendators förhållande i här omnämnt hänseende införas i arrendelagen. Innan så skett, syntes någon ändring av hälsovårdsstadgan på ifrågavarande punkt ej kunna genomföras utan att jordägarnas intressen allvarligt kränkas.

Svenska lantarbetareförbundet tillstyrker bifall till motionen samt anför,

att nyligen vidtagna skärpningar av hälsovårdsstadgan medfört konstaterade förbättringar i bostadsbeståndet på landsbygden. Den rätt, som förbundets avtal med arrendator av jord medgiver till bostäder, som uppfylla hälsovårdsstadgans krav, hade ofta blivit illusorisk med hänsyn dels till svårigheten att av en ekonomiskt svag arrendator kräva kostbarare förbättringsarbeten, dels ock till dennes bristande möjligheter att av jordägaren utfå ersättning för förbättringsarbeten i och för uppfyllande av avtalets krav.

Utskottet. I andra stycket i motionen utsäges tydligt, att, då det är fråga om avhjälpande av brister i bostadsbeståndet å arrenderade gårdar samt avvägan-
de mellan jordägare och arrendator av skyldigheten att verkställa resp. bekosta erforderliga förbättringsarbeten, hälsovårdsnämnderna fått sig ålagt att pröva och döma i mellan jordägare och arrendator gällande civilrättsliga förhållanden, en befogenhet, vartill med hänsyn till de invecklade och svårbedömliga rättsförhållanden, som råda i olika fall, nämnderna enligt motionärens uppfattning nästan undantagslöst sakna kompetens. Vid dylikt förhållande, vars riktighet utskottet ej vill bestrida, synes emellertid införandet av nya bestämmelser i hälsovårdsstadgan ej erbjuda den närmaste och framkomligaste vägen till ett bättre sakernas tillstånd. Utskottet, som väl kan vitsorda, att förhållandena beträffande bostadsbeståndet på arrendegårdar ofta lämna mycket övrigt att önska och som finner det synnerligen angeläget och av en utomordentligt stor samhällelig betydelse att allt, som ligger inom det möjligas gränser för ernående av sunda levnadsförhållanden och ökad trivsel för jordbruksnäringens utöware, verkligen bliver åtgjort, anser emellertid den nu pågående 1936 års arrendeutredning närmare till att inom ramen av sitt uppdrag till behandling upptaga här förevarande spörsmål. Utredningen, vars direktiv äro synnerligen allmänt hållna och angiva densamma såsom i stort sett förutsättningslös, har emellertid — utom det allmänna uppdraget att verka för höjning av arrendatorers ställning — även tillagts vissa speciella uppdrag, såsom frågan om jordäga-
res byggnadsskyldighet.

Utskottet anser sig därför kunna utgå från att utredningen kommer att ägna jämväl de i denna motion omförmälda och med det civilrättsliga förhållandet mellan jordägare och arrendator intimt sammanhörande frågorna uppmärksamhet. Skulle av det förslag till arrendelag, som i anledning av utredningens arbete kan komma att framläggas, jämkningar i hälsovårdsstadgan visa sig önskvärda, torde dessa lämpligen kunna vidtagas i anslutning till en ändrad arrendelagstiftning.

Utskottet, som väl behjärtar syftet med motionen och som ansluter sig till innehållet i det av socialstyrelsen avgivna utlåtandet men som utgår från att de med motionen avsedda spörsmålen komma att underkastas prövning i annat sammanhang på sätt här ovan angivits, finner sig fördenskull icke

böra påyrka några åtgärder enligt motionens slutliga yrkande, utan hemställer,

att här ifrågavarande motion, nr 26, ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1938.

På utskottets vägnar:

GUSTAF NILSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 2.

Bilaga.

Till riksdagens andra kammares andra tillfälliga utskott.

Genom beslut den 4 februari 1938 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att senast den 28 februari 1938 till riksdagens andra kammares andra tillfälliga utskott avgiva yttrande — varav avskrift skall av styrelsen samtidigt insändas till socialdepartementet — över en inom kammaren väckt motion, nr 26, angående ändring i visst avseende av hälsovårdsstadgan. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

I motionen framhålles, att det för hälsovårdsnämnderna på landsbygden möter stora svårigheter att i fråga om utarrenderade gårdar, där bostadshusen äro undermåliga, få erforderliga förbättringsarbeten utförda, emedan osäkerhet skulle råda, huruvida sådant arbete borde åligga jordägaren eller arrendatorn. Följden skulle bliva, att hälsovårdsnämnderna i det längsta underlåta att ingripa, då det gäller utarrenderade gårdar, vilket skulle innebära, att erforderlig förbättring i fråga om en viktig del av landsbygdens undermåliga lägenheter skulle fördröjas. Med anledning härav hemställes i motionen om sådan ändring i hälsovårdsstadgan, att hälsovårdsnämnd må, även då fastigheten är utarrenderad, meddela jordägaren åläggande om botande av bofällighet å bostad.

Enligt socialstyrelsens uppfattning har härmed berörts en mycket viktig men också komplicerad sida av landsbygdens bostadsfråga. Vid den specialundersökning rörande bostadsförhållandena inom 100 mera jordbruksbetonade landskommuner, som utfördes i samband med folkräkningen 1935/1936,¹

¹ Sveriges officiella statistik. Särskilda folkräkningen 1935/1936. Del III. Partiella folkräkningen i mars 1936: Specialundersökning av bostadsförhållandena i 100 landskommuner. Stockholm 1938.

konstaterades, att nära en tiondel av samtliga undersökta 32 000 lägenheter voro arrende- eller torplägenheter. Dessa arrende- och torplägenheter föredde i åtskilliga avseenden högre frekvens av olika kvalitativa brister än flertalet övriga lägenhetsgrupper. Detta framgår av följande tablå, där vissa frekvenstal för arrende- och torplägenheter sammanställts med motsvarande tal för det totala undersökta bostadsbeståndet:

	Arrende- och torplägenheter	Samtliga lägenheter
Antal lägenheter	3 049	31 962
Därav (i %)		
med golvet direkt på marken	18,9	12,9
utan ventilerat utrymme under golvet . . .	32,5	23,1
med golvet under eller högst 30 cm över marken	57,8	44,2
betecknade såsom i högre grad fuktiga . . .	15,0	9,1
med minst 100 m till brunn	19,3	12,7
betecknade såsom förfallna	21,3	15,1
Antal smålägenheter (om högst 2 rum och kök)	1 679	18 676
Därav (i %)		
med rumshöjd under 2,1 m	31,6	21,5

Det föreligger sålunda skäl att antaga, att arrendelägenheter — och till dessa böra även räknas torplägenheter med jordbruk, låt vara att ersättningen för nyttjanderätten icke utgår kontant utan i form av dagsverken — till relativt stor del befinna sig i sådant skick, att hälsovårdsnämnd kan ha anledning ålägga vederbörande att utföra olika förbättringsarbeten och i vissa fall till och med utdöma lägenheten.

Enligt allmänna arrendelagen åligger det arrendator att så underhålla den arrenderade fastigheten, att icke något under arrendetiden försämrats. För brister, som uppstå under arrendetiden, är sålunda i allmänhet arrendatorn ekonomiskt ansvarig. I fråga om brist, som förefunnits redan vid tillträdet, är däremot ägaren ansvarig, i den mån sådan brist iakttagits vid den syn, som skall hållas vid tillträde av arrendefastighet, eller bestämelse om avhjälpande av sådan brist upptagits i arrendekontraktet.

I praktiken torde emellertid ofta svårigheter möta vid tillämpningen av dessa principer. Sålunda lär stundom förekomma, att tillträdessyn icke hålles. Det torde också kunna hända, att icke alla brister observeras vid synen eller upptagas i syneinstrumentet. Det är i arrendelagen icke utsagt, att med »brist» skall avses sådan ofullkomlighet, som enligt hälsovårdsstadgan icke får förekomma. Även om uttrycket »brist» borde tolkas enligt hälsovårdsstadgan, torde man dock knappast kunna förvänta, att synen alltid förrättas med fullt aktpågivande av hälsovårdsstadgans krav. Det kan sålunda tänkas uppkomma fall, då hälsovårdsnämnden finner skäl att göra anmärkning på arrendelägenhet i fråga om sådant förhållande, som icke beaktats vid synen. Härvid torde det ofta bli svårt, att icke säga omöjligt, att avgöra, huruvida bristen förefunnits vid tillträdet eller uppkommit senare. I de fall, då en redan vid tillträdet förefintlig brist förvärrats under arrendetiden, torde det också i praktiken många gånger bli vanskligt att rättvist fördela det ekonomiska ansvaret.

Dessa förhållanden kunna givetvis få särskilt allvarliga konsekvenser i de fall, då arrendebostaden är helt utdömningsbar och sålunda bör ersättas med ny bostad.

Under alla förhållanden synes uppenbart, att det i fråga om arrenderade lägenheter kan uppstå särskilda svårigheter att genomföra hälsovårdsstadgans krav. Att dylika svårigheter också i verkligheten föreligga, synes även framgå av en av socialstyrelsen år 1930 verkställd undersökning.¹ Härvid efterfrågades bland annat, huruvida bostadsförhållandena för lantarbetare under senaste årtionde undergått förbättring. I svaren härpå framhölls bland annat, att bostadsvillkoren å arrendegårdar — även kronoarrenden — ofta rönte ogynnsam inverkan av rådande oklarhet, huruvida det borde åvila ägaren eller arrendatorn att förbättra lantarbetarnas bostäder. Det är sålunda endast ett specialfall av här ifrågavarande problem, som beröres i dessa uttalanden, men det synes sannolikt, att de nämnda svårigheterna ha en mera allmängiltig betydelse.

I motionen förutsattes, att det ekonomiska ansvaret för erforderliga förbättringar helt och hållet skulle läggas på jordägaren. Något sådant torde emellertid knappast kunna ifrågakomma. Bostadsvården och underhållet ha nämligen så väsentlig betydelse för det bostadshygieniska tillståndet, att en viss fördelning av ansvaret under alla förhållanden lär vara påkallad. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke denna fördelning av ansvaret i många fall skulle bli mindre obestämd, om hälsovårdsnämnden redan vid tillträdet av arrendefastighet kunde göra sina synpunkter gällande. Det synes därför böra övervägas, huruvida icke hälsovårdsnämnden borde åläggas att medverka vid den syn, som skall hållas vid tillträde av arrendefastighet — och måhända även vid den syn, som skall hållas vid avträde av dylik fastighet. Om nämnden härvid godkänt arrendebostaden — eventuellt sedan på ägarens bekostnad vissa förbättringsarbeten företagits — skulle det under arrendetiden i allmänhet åligga arrendatorn att bära det ekonomiska ansvaret för sådana förbättringsarbeten, som av nämnden i fortsättningen kunde påkallas. Förutsättning härför skulle dock vara, att nämnden icke senare — t. ex. på grund av ändring i hälsovårdsbestämmelserna — gjorde gällande ökade anspråk på bostadens kvalitet.

Emellertid skulle man genom dylika föreskrifter i varje fall ej kunna lösa problemet, i vad det avser nu gällande arrenden. Det synes sålunda erfordras ytterligare bestämmelser. Socialstyrelsen är emellertid icke fullt övertygad om att — såsom i motionen förutsattes — dylika bestämmelser ha sin naturliga plats i hälsovårdsstadgan. Det kan nämligen med skäl ifrågasättas, huruvida denna bör ingå på ekonomiska mellanhavanden mellan olika parter på bostadsområdet. Därför kunde det möjligen synas ligga närmare till hands att införa vissa förtydliganden och kompletteringar i arrendelagen, vilken f. n. är underkastad prövning inom 1936 års arrendeutredning. Det kunde sålunda tänkas, att i denna lag borde införas en hänvisning till hälsovårdsstadgans krav; härvid borde man dock söka undvika, att hälsovårdsstadgans minimibestämmelser få karaktär av normalbestämmelser för arrendebostäder.

Socialstyrelsen har emellertid icke ansett sig böra utöver dessa allmänna antydningar, vilka böra underkastas närmare prövning, taga ställning till förevarande komplicerade lagstiftningsproblem. Styrelsen vill emellertid un-

¹ Bland annat refererad i stat. off. utr. 1933: 37, sid. 37—38.

derstryka behovet av att frågan ägnas en närmare undersökning, vare sig detta sker genom att den hänskjutes till 1936 års arrendeutredning eller i annan ordning.

Stockholm den 28 februari 1938.

SIGFRID HANSSON.

Sten Ringenson.
